

Lejla Ovcina
Univerzitet u Bihaću, Pedagoški fakultet, Bihać

Merisa Rekić,
OŠ Todorovo, Velika Kladuša

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Pitanja i zadaci u čitanačkim tekstovima za razrednu nastavu

Sažetak:

Posljednje dvije decenije u obrazovnom sistemu Bosne i Hercegovine nastale su promjene koje se odnose na revidiranje nastavnih planova i programa, uvođenje novih metoda učenja i poučavanja te prelaska na devetogodišnje obrazovanje. Određeni aspekti usvajanja znanja ostali su nepromijenjeni, što se odnosi i na izvore saznanja. Među njima je i udžbenik, koji, bez obzira na navedene promjene, ostaje značajan faktor u nastavnom procesu i polazište praktične primjene obavezujućih nastavnih programa. U ovom istraživanju analizirani su čitanke za treći, četvrti i peti razred devetogodišnje osnovne škole. Predmet analize je zastupljenost pitanja i zadataka u čitankama prema Bloomovoj taksonomiji koja će dovesti do one najrepresantativnije.

Ključne riječi: nove metode učenja, udžbenici, nastavni procesi, pitanja i zadaci

Teorijska polazišta

Istraživanja koja se bave analizom udžbenika s ciljem određivanja njegove uloge i kvalitete kroz historiju usmjeravala su se prema vlastitim kriterijima istraživača ili prema recentnoj literaturi. Međutim, UNESCO izdaje „Vodič za istraživanje i reviziju udžbenika s ciljem promicanja međunarodnog razumijevanja postavljajući kriterije i

temelje za evaluaciju udžbenika povijesti, zemljopisa, društvenih znanosti, te udžbenika za jezik i čitanki“ (Matijević i sar. 2013: 67).

Autorica Nemeth – Jajić (2007), provela je istraživanje udžbenika hrvatskoga jezika. Analizom je željela utvrditi kakvu nastavu nude tadašnji udžbenici, te koliko su usklađeni sa savremenim konceptima nastave. U provedenom istraživanju spomenuta autorica uspjela je utvrditi koliko se učeniku omogućuje aktivna uloga u nastavi jezika i književnosti, kako i koliko se posvećuje pažnja razvijanju kritičkog mišljenja i stvaralačkih mogućnosti učenika, te koliko su usmjereni udžbenici na učenika. Na osnovu dobivenih rezultata zaključila je da većina udžbenika učitelju nudi nastavu usmjerenu na sadržaj, odnosno na nastavu gdje glavnu ulogu ima učitelj, a kao glavni oblik rada ističe frontalni. Autorica zagovara udžbenik koji treba biti usmjeren na učenika.

Istraživanje koje razmatra problem poticanja kreativnog mišljenja pitanjima i zadacima u udžbenicima za niže razrede osnovne škole bavila se Koludrović (2009). Provedenim istraživanjem utvrdilo se da poticanje kreativnog mišljenja u udžbenicima je veoma različito. Najviši rang imaju udžbenici drugog i trećeg razreda.

Slično istraživanje uradila je i autorica Dubovicki (2012) istražujući zadatke koje (ne) potiču kreativnost u udžbenicima za razrednu nastavu. Pokazalo se da se kreativnost u udžbenicima nedovoljno potiče, što je i dokazao mali broj zadataka koji potiču kreativnost u njima. Učenicima i učiteljima proces nastave bi trebao biti radost, te kao rješenje za to nude se zadaci koji pospješuju samoinicijativu i razvijanje divergentnog mišljenja kod učenika.

Rodnu osjetljivost u čitankama za razrednu nastavu ispitivali su autori iz regije (Baranović i sar., 2010) a u udžbenicima za niže razrede osnovne škole u Bosni i Hercegovini (Mešanović i Kasapović, 2019). Interes za čitanke i njene sadržaje vidljiv je u posljednje dvije decenije. Autori je istražuju s različitih aspekata kao što je analiziranje poslovice u nastavi koje se pojavljuju kao metodički materijal uz književne i jezične sadržaje u čitankama (Grahovac-Pražić i Vukelić, 2020) ili o zastupljenosti poezije u čitankama za primarno obrazovanje (Grahovac-Pražić i Vrsaljko, 2020).

Peko i sar. (2006) posmatraju porodicu i temeljnu njenu vrijednost u čitankama za razrednu nastavu, dok Pavličević-Franić (2011) na osnovu leksičkog diskursa otkriva kakav je utjecaj tekstova u čitankama na razvoj dječijeg rječnika na početku školovanja. Marušić (2011) je provela analizu vrednovanja književnih tekstova u savremenim osnovnoškolskim čitankama i problematizirala pitanja uvođenja djela svjetske i nacionalne književnosti u čitanke namijenjene djeci osnovnoškolske dobi. Soče i Ovčina (2021) su se bavile neknjiževnim tekstovima u čitankama za razrednu nastavu, a u drugom radu su govorile o vrijednostima koje promoviraju prozni književni tekstovi

u čitankama za razrednu nastavu (Ovčina i Soče, 2022). Bakota (2022) istražuje kojim vrstama pitanja se potiče literarna komunikacija s književnim tekstom. Analizirano je trinaest čitanki koje se koriste u Republici Hrvatskoj, a pitanja koja su bila predmet analize razvrstana su na kognitivna i nekognitivna prema Glazzard i sar. (2016).

Prilikom analize u nekognitivna pitanja uvrštena su ona koja traže znanje ili prisjećanje činjenica (*prepoznati, imenovati, nabrojati, opisati, pročitati, pronaći, ispričati, prepisati, izdvojiti, označiti ili podcrtati*). U ovu vrstu pitanja uvrštena su i činjenična (jednostavna) pitanja s upitnim riječima (*šta, gdje, kako i kada*), te zatvorena pitanja, rekognitivna (poticanje na uočavanje osnovnih elemenata književnog teksta na nivou prepoznavanja) i reproduktivna (na nivou ponavljanja, sintetiziranja i utvrđivanja spoznaja o pročitanoj). Pozivajući se na Bloomovu taksonomiju, spomenuta autorica naziva ih pitanjima nižeg reda jer su to pitanja prisjećanja i nabrojanje činjenica. S druge strane, kognitivna pitanja povezuje s onom vrstom za koju ne postoji unaprijed pripremljen odgovor. To su otvorena pitanja od kojih se traži argumentirana procjena, odluka, vrednovanje ili prosudba o činjenicama. Ona su pitanja višeg reda prema Bloomu, složenija su i kompleksnija jer traže objašnjenje, analitičko-sintetičko mišljenje i primjenu znanja. Pripadaju pitanjima višeg reda, intelektualno su zahtjevnija, u njima su sadržane prosudba, analiza, logičko razmišljanje i vrednovanje. Kognitivnim pitanjima, autorica smatra još i *aplikacijska* (rješavanje problema, kritičko mišljenje i istraživanje), *sintetička* (promjena ugla gledanja, stvaranje novih scenarija, stvaralački angažman) i *evaluacijska* (usmjerena na izražavanje osobnih stavova, mišljenja i vrijednosti) pitanja.

U pregledanoj literaturi nije pronađeno istraživanje čitanki na osnovu pitanja i zadataka prema Bloomovoj taksonomiji u Bosni i Hercegovini. To znači da će predviđeno istraživanje biti indikativno kako u akademskim krugovima, tako i aktivnim akterima u nastavnom procesu. Cilj istraživanja je ispitati zastupljenost pitanja i zadataka u čitankama za treći, četvrti i peti razred u odnosu na kognitivnu, psihomotornu i afektivnu domenu Bloomove taksonomije nakon književnih tekstova. S tim u vezi postavljeni su i sljedeći istraživački zadaci:

- a) utvrditi zastupljenost vrsta pitanja i zadataka po Bloomovoj taksonomiji u čitankama trećih, četvrtih i petih razreda;
- b) utvrditi koje su razine kognitivne domene najzastupljenije s obzirom na postavljene ishode u pitanjima i zadacima u čitankama trećih, četvrtih i petih razreda;
- c) izdvojiti najreprezentativniju čitanku koja kvalitetom obuhvata više razine kognitivne, psihomotorne i afektivne domene iz analiziranog uzorka čitanki.

Uzorak

Na osnovu svrhe istraživanja za analizu je bilo potrebno odrediti popis čitanke prema *Spisku odobrenih udžbenika za osnovnu školu šk. god. 2021/22. Federalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta*. U *Tabeli 1* nalaze se nazivi odabranih čitanke, autori i identifikacijske oznake (IO), osmišljene za tabelarni prikaz dobivenih pokazatelja po uzoru na Ovčina i Soče (2022). Rimski broj označava razred, dok indeks označava redni broj čitanke. Valja napomenuti da su čitanke poredane po slučajnom redoslijedu i na način kako se dolazilo do njih.

T1: Čitanke po razredima koje su predmet analize

Razred	Naziv čitanke	Ime autora	IO
III	<i>Čitanka za treći razred</i>	Alić, A., Mašala, A.	III _a
	<i>Čitanka – udžbenik</i>	Belma Dilberović	III _b
	<i>Žubor radosti</i>	Zehra Hubijar	III _c
	<i>Čitanka – udžbenik</i>	Selma Kopic	III _d
	<i>Čitanka – udžbenik</i>	Azra Verlašević	III _e
	<i>Moja čitanka</i>	Šejla Šehabović i Jasminka Šehabović	III _f
IV	<i>Boja sreće</i>	Zehra Hubijar	IV _a
	<i>Čitanka – udžbenik</i>	Hazema i Ibro Ništović	IV _b
	<i>Čitanka – udžbenik</i>	Zejćir Hasić, Jagoda Iličić i Šimo Ešić	IV _c
V	<i>Čitanka – udžbenik „SVEZAME, OTVORI SE!“</i>	Lamija Begagić, Eldina Brulić, Namir Ibrahimović, Sanja Jurić, Amer Tikveša, Azra Rizvanbegović, Nenad Veličković	V _a
	<i>Čitanka – udžbenik</i>	Šejla Šehabović, Jasminka Šehabović	V _b

U ispitivanju pitanja i zadataka kognitivnog, afektivnog i psihomotoričkog područja, pored odabranih čitanke, uzeti su u obzir i obavezni književni tekstovi prema *Okvirnom nastavnom planu i programu Federacije Bosne i Hercegovine*.

Na neki način oni predstavljaju sekundarni uzorak, te su se i njima dodijelili identifikacijske oznake koje će biti korištene u tabelarnom prikazu rezultata. Prema tome, u *Tabeli 2* se nalaze književni tekstovi po razredima i odabranim IO.

Slovne oznake predstavljaju redni broj proznog književnog teksta, a indeks razred u kojem se nalazi.

T2: Književni tekstovi korišteni u analizi čitanki

KT za III razred	IO KT III	KT za IV razred	IO KT IV	KT za V razred	IO KT V
A h m e t Hromadžić, <i>Plamena</i>	A ₃	Nasiha Kapidžić- Hadžić, <i>Divna zemlja i tetka Devla</i>	A ₄	Ivo Andrić, <i>Aska i vuk</i>	A ₋₅
Ešref Berbić, <i>Čuvar</i>	B ₃	Jakov Jurišić, <i>Srne na santi leda</i>	B ₄	Skender Kulenović, <i>Cesta</i>	B ₋₅
Bisera Alikadić, <i>Na pijaci</i>	C ₃	Zehra Hubijar, <i>Kestenjar</i>	C ₄	Alija Dubočanin, <i>Šarko</i>	C ₋₅
Azra Mulalić, <i>Lastavice</i>	D ₃	Ivan Cankar, <i>Zastidio se majke</i>	D ₄	Branko Ćopić, <i>Izokrenuta priča</i>	D ₋₅
J e r m e n s k a priča, <i>Čup sa zlatom</i>	E ₃	Šefik Daupović, <i>San zubara Pincetija</i>	E ₄	Ela Peroci, <i>Majčin dar</i>	E ₋₅
S t a n i s l a v Femenić, <i>Carevo treće uho</i>	F ₃	Aleksa Mikić, <i>Neočekivani susret</i>	F ₄	Narodna priča, <i>Ko je na svijetu najjači</i>	F ₋₅
Rizo Džafić. <i>Skrovište</i>	G ₃	Enes Kahvić, <i>Čamac</i>	G ₄	Stevan Bulajić, <i>Sarka</i>	G ₋₅
Z o r a n Jovanović, <i>Drug</i>	H ₃	Branko Ćopić, <i>Nećeš mi vjerovati</i>	H ₄	Ešref Berbić, <i>Kako je otišlo ljeto</i>	H ₋₅
Šimo Ešić, <i>Kako je procvjetala prva visibaba</i>	I ₃	Nedžati Zekerija, <i>Zar vam nisam rekao</i>	I ₄	Aleksa Mikić, <i>Lipov cvat</i>	I ₋₅
F e r i d a Duraković, <i>Važnost</i>	J ₃	Jure Kaštelan, <i>Proljeće je slikar</i>	J ₄		
Ivica Vanja Rorić, <i>Č u d e s n a pjesma</i>	K ₃	Maja Gjerek- Lovreković, <i>Zimska priča</i>	K ₄		
Đani Rodari, <i>Ribar iz Cefalua</i>	L ₃				

U analizu je uključeno 1 653 pitanja i to 1 010 iz čitanke za treći razred, 418 za četvrti i 225 za peti razred. Nakon toga bilo je potrebno odrediti koliko pitanja pripada nekom od područja Bloomove taksonomije (*kognitivno, afektivno i psihomotoričko*). Potom su analizirana pitanja na osnovu razina spomenutih područja, s posebnim osvrtom na kognitivnu domenu. Navedene radnje vršile su se prebrojavanjem, a dobiveni pokazatelji nalaze se u tabelarnom prikazu. Na taj način su dati odgovori na postavljene zadatke istraživanja.

Analiza i interpretacija rezultata

Zanimanje za udžbenike kao i čitanke, oduvijek je prisutno u naučnim krugovima. U prilog ovoj činjenici govore navedena istraživanja. Većina njih kao predmet interesovanja uzima čitanke osnovnih i srednjih škola, dok je nešto manji broj onih koji se bave pitanjima i zadacima u metodičkom instrumentariju. Shodno tome, prilikom procjene pitanja iza obaveznih prozih tekstova u čitankama za odabrane razrede obuhvaćene su sve tri domene Bloomove taksonomije.

Najprije će biti prezentirani prikupljeni podaci koji odgovaraju na prvi istraživački zadatak. S obzirom da je veliki broj dobivenih podataka, isti će biti prikazani po razredima od najnižeg do najvišeg. Broj analiziranih čitanke (njih šest) za treći razred i tekstova u njima (12) dosta obiman, a njihovi rezultati su prikazani u *Tabeli 3*.

T3: *Analiza pitanja iza književnih tekstova u čitankama za treći razred*

KT ₃	A ₃	B ₃	C ₃	D ₃	E ₃	F ₃	G ₃	H ₃	I ₃	J ₃	K ₃	L ₃	UK	
BP	III _a	14	20	16	22	32	-	17	20	26	23	28	9	227
	III _b	11	8	9	11	19	9	9	10	11	9	15	11	132
	III _c	11	17	14	14	24	-	11	9	12	25	18	7	162
	III _d	10	9	10	12	21	15	11	14	9	9	20	10	150
	III _e	19	11	9	16	13	15	17	17	12	9	16	17	171
	III _f	23	13	23	4	7	14	10	18	25	10	10	11	168

KP	III _a	12	20	15	21	32	-	16	19	25	23	26	8	217
	III _b	11	7	8	10	19	7	8	8	11	8	14	11	122
	III _c	11	17	14	14	24	-	11	9	12	25	18	7	162
	III _d	9	8	8	11	20	15	9	12	9	8	19	9	137
	III _e	18	11	9	16	12	14	16	15	12	8	16	16	163
	III _f	22	12	23	4	7	14	10	18	25	10	10	8	163
AP	III _a	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	1	1	6
	III _b	-	-	1	1	-	1	-	2	-	1	-	-	6
	III _c	.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III _d	1	-	-	1	-	-	1	1	-	1	-	-	5
	III _e	-	-	-	-	.	-	-	-	-	-	-	-	-
	III _f	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
PMP	III _a	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	4
	III _b	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	4
	III _c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III _d	-	1	2	-	1	-	1	1	-	-	1	1	9
	III _e	1	-	-	-	1	1	1	2	-	1	-	1	8
	III _f	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3

KT₋₃ – obavezni književni tekstovi u trećem razredu; BP – broj pitanja iza književnog teksta; KP – broj pitanja iz književnog teksta koji pripada kognitivnom području; AP – broj pitanja iz književnog teksta koji pripada afektivnom području; PMP – broj pitanja iz književnog teksta koji pripada psihomotoričkom području

Pri analizi čitanke za treći razred obrađeno je 1 010 pitanja koje su raspoređeni prema područjima Bloomove taksonomije za svaku čitanku posebno (*Tabela 3*). Uočeno je da dvije čitanke (III_a i III_c) ne posjeduju tekst *Carevo treće uho*, nego se umjesto ovog teksta nalaze drugi tekstovi od istog autora. Razlog tome se može tražiti u afinitetu autora čitanke prema nekim tekstovima (Ovčina i Soče, 2022). U čitanci pod šifrom III_a, a kako pokazuju rezultati, pronađen je najveći broj pitanja u metodičkom instrumentariju. Izuzetak je kod teksta L₃ (Đani Rodari, *Ribar iz Cefalua*) za kojeg je utvrđeno samo devet pitanja predviđenih kao pomoć u interpretaciji teksta. Pretpostavlja se da je ovaj broj pitanja nastao zbog težnje autora čitanke III_a da ostavi veći prostor učiteljima pri kreiranju raznovrsnih tipova pitanja. Ipak, treba naglasiti da je većina njih usmjerena prema kognitivnom području. U spomenutoj čitanci od 12 analiziranih tekstova u njih šest postavljeno je po jedno pitanje iz afektivnog područja i u četiri teksta iz psihomotoričkog područja. Uočeno je da čitanka III_c posjeduje značajan broj pitanja namijenjen interpretaciji teksta i da su, kao što je slučaj i s unaprijed spomenutom čitankom, svi iz kognitivne domene. Pitanja

iz afektivnog područja uočena su iza pet tekstova po jedanput u čitanci III_b, dok su kod teksta H₃ (Zoran Jovanović, *Drug*) zabilježena dva takva pitanja. U čitanci III_p, osim u tekstu L₃ (Đani Rodari, *Ribar iz Cefalua*) gdje se pojavljuju dva, nisu utvrđena pitanja iz ove domene. Pitanja iz domene afektivnog područja nisu pronađena iza tekstova u čitanci III_e. Nadalje, moguće je uvidjeti razliku u broju pitanja nakon književnih tekstova u zavisnosti od čitanke do čitanke. Iza teksta B₃ (Ešref Berbić, *Čuvar*) i E₃ (Jermenska priča, *Čup sa zlatom*) nisu pronađena pitanja afektivnog područja u svim analiziranim čitankama. Na psihomotoričkom području u čitankama III_d i III_e pojavljuju se po dva pitanja. To su kod čitanke III_d dva pitanja u tekstu C₃ (Bisera Alikadić, *Na pijaci*), a u čitanci III_e kod teksta H₃ (Zoran Jovanović, *Drug*). Pitanja iz psihomotoričkog područja nisu pronađena iza sljedećih tekstova: D₃ (Azra Mulalić, *Lastavice*) i I₃ (Šimo Ešić, *Kako je procvjetala prva visibaba*), kod spomenute čitanke III_e.

Analizirana pitanja iz metodičkog instrumentarija koja se odnosi na tekstove u čitankama za treći razred ukazuju da je najveći broj pitanja iz kognitivne domene. Moguće je da autori udžbenika smatraju da su pitanja ove domene značajnija u odnosu na druga dva područja. Najčešće su to pitanja i zadaci koji podstiču učenike “da uoče osnovne elemente teksta, da ih analiziraju, (...) i ona su različitog karaktera” (Francišković, 2011: 15), te su u funkciji ostvarivanja ciljeva pri radu na književnom tekstu. Ipak, potrebno je istaknuti da i u ovoj domeni postoje pitanja višeg i nižeg reda i da će oni biti analizirani posredno odgovorom na drugi istraživački zadatak.

Nadalje, kako je već rečeno istražene su čitanke za četvrti razred (ukupno 3) i njima pripadajući obavezni tekstovi (njih 11). Ukupno je analizirano 418 pitanja, a dobiveni pokazatelji nalaze se u *Tabeli 4* iz kojih se može uočiti da je podjednak broj pitanja iza književnih tekstova u odabranim čitankama.

T4: Analiza pitanja iza književnih tekstova u čitankama za četvrti razred

KT ₄	BP			KP			AP			PMP		
	IV _a	IV _b	IV _c	IV _a	IV _b	IV _c	IV _a	IV _b	IV _c	IV _a	IV _b	IV _c
A ₄	21	13	17	21	9	16	-	1	1	-	3	-
B ₄	16	6	17	11	4	15	4	2	1	1	-	1
C ₄	22	14	16	18	14	16	4	-	-	-	-	-
D ₄	24	19	13	23	17	10	1	2	2	-	-	1
E ₄	14	16	18	11	13	18	2	1	-	1	2	-
F ₄	7	11	16	5	9	15	2	1	1	-	1	-
G ₄	-	7	22	-	7	22	-	-	-	-	-	-
H ₄	9	9	15	9	7	15	-	-	-	-	2	-

I ₄	15	9	7	15	6	3	-	2	4	-	1	-
J ₄	4	7	6	4	5	5	-	2	1	-	-	-
K ₄	5	10	13	5	9	13	-	-	-	-	1	-
SUMA	137	121	160	122	98	148	13	11	10	2	10	2

KT₄ – obavezni književni tekstovi u četvrtom razredu; BP – ukupan broj pitanja iza književnog teksta; KP – broj pitanja koji pripada kognitivnom području; AP – broj pitanja koji pripada afektivnom području; PMP – broj pitanja koji pripada psihomotoričkom području

Sumirani podaci ukazuju da su u ovoj grupi čitanki pitanja iz kognitivne domene najzastupljenija, što je i slučaj s analiziranim čitankama za treći razred. Uvidom u pitanja i popratne tekstove utvrđeno je da u nekima od njih značajniji broj onih iz kognitivne domene. U prilog ovoj činjenici odabrana su po tri teksta za svaku od čitanki u kojima je uočen najveći broj pitanja spomenutog područja. Tako u čitanci IV_a dominantna pitanja kognitivne razine su iza tekstova: A₄ (Nasiha Kapidžić - Hadžić, *Divna zemlja i tetka Devla*), C₄ (Zehra Hubijar, *Kestenjar*) i D₄ (Ivan Cankar, *Zastidio se majke*). Ono što se može izdvojiti jest da iza teksta G₄ (Enes Kahvić, *Čamac*) u ovoj čitanci nisu pronađena pitanja za interpretaciju. Za razliku od čitanke IV_a, u IV_c iza spomenutog teksta ima 22 pitanja kognitivne domene. Ujedno je taj tekst i jedan od tekstova iza kojeg je najviše pitanja u čitanci IV_c. Pored ovog teksta sa većim brojem pitanja iza teksta su: E₄ (Šefik Daupović, *San zubara Pincetija*), C₄ (Zehra Hubijar, *Kestenjar*) i A₄ (Nasiha Kapidžić-Hadžić, *Divna zemlja i tetka Devla*). U čitanci IV_b pronađeni su tekstovi C₄ (Zehra Hubijar, *Kestenjar*), D₄ (Ivan Cankar, *Zastidio se majke*) i E₄ (Šefik Daupović, *San zubara Pincetija*) koji predstavljaju one sa najvećim brojem pitanja nakon teksta. Tekst J₄ (Jure Kaštelan, *Proljeće*) se pokazao kao jedan od onih koji imaju najmanji broj pitanja kognitivnog nivoa u sve tri čitanke. Spomenuti tekst svojim sadržajem odudara od drugih obaveznih tekstova jer govori o opisu prirode više nego o nekom događaju ili doživljaju.

S druge strane, kada su u pitanju preostale domene pronađena su pitanja nakon ovog teksta. Iza teksta I₄ (Nedžati Zekerija, *Zar vam nisam rekao*) u čitanci IV_a ima veći broj pitanja kognitivne domene u odnosu na ostale dvije čitanke gdje je taj broj znatno manji. Isti tekst sadrži više pitanja afektivnog područja nego kognitivnog. Tekstovi B₄ (Jakov Jurišić, *Srne na santi leda*), D₄ (Ivan Cankar, *Zastidio se majke*) i F₄ (Aleksa Mikić, *Neočekivani susret*) su oni koji za analizu imaju pitanja afektivnog područja u sve tri čitanke. Tekstovi H₄ (Branko Ćopić, *Néčš mi vjerovati*) i K₄ (Maja Gjerek - Lovreković, *Zimska priča*) nemaju pitanja afektivnog područja u istraženim čitankama. Prilikom provjere pitanja iz psihomotoričkog područja može se uočiti čitanka IV_b koja nakon tekstova u većoj mjeri nudi pitanja ove domene, tako npr. nakon teksta A₄ (Nasiha Kapidžić-Hadžić, *Divna zemlja i tetka Devla*) imaju tri pitanja ovog područja. Ujedno spomenuti tekst predstavlja onaj koji za analizu ima najveći broj pitanja psihomotoričkog

područja čitanke IV_b. Prethodno je naznačeno da se kod ove grupe čitanke nalazi najveći broj pitanja iz kognitivne domene. Primjetan je porast pitanja iz područja druge dvije domene što je i razumljivo jer su čitanke namijenjene starijem uzrastu učenika.

U analizu čitanke petih razreda uzete su u obzir dvije čitanke koje imaju devet obaveznih književnih tekstova i 225 pitanja u metodičkom instrumentariju (*Tabela 5*).

T5: Analiza pitanja iza književnih tekstova u čitankama za peti razred

KT ₅	BP		KP		AP		PMP	
	V _a	V _b	V _a	V _b	V _a	V _b	V _a	V _b
A ₅	17	22	17	20	-	2	-	-
B ₅	7	10	6	10	-	-	1	-
C ₅	7	16	6	12	-	1	1	3
D ₅	6	9	4	6	-	-	2	3
E ₅	11	7	7	7	4	-	-	-
F ₅	12	28	9	22	3	6	-	-
G ₅	11	9	10	6	1	3	-	-
H ₅	17	14	14	12	2	2	1	-
I ₅	11	11	11	7	-	2	-	2
UK	99	126	84	102	10	16	5	8

KT₅ – obavezni književni tekstovi u petom razredu; BP – ukupan broj pitanja nakon književnog teksta; KP – broj pitanja koji pripada kognitivnom području; AP – broj pitanja koji pripada afektivnom području; PMP – broj pitanja koji pripada psihomotoričkom području

Dobiveni pokazatelji usmjeravaju na približno jednak broj pitanja iza istih tekstova u dvjema čitankama. Naime, kod nekih od njih uočeno je odstupanje kao što su tekstovi C₅ (Alija Dubočanin, *Šarko*) i F₅ (Narodna priča, *Ko je na svijetu najjači*) gdje su razlike u broju pitanja nešto vidljivije. U oba slučaja primat nad većim brojem pitanja ima čitanka V_b, pa i u kognitivnom području ima više pitanja u odnosu na čitanku V_a. To je slučaj u svim tekstovima osim G₅ (Stevan Bulajić, *Sarka*) i I₅ (Aleksa Mikić, *Lipov cvat*). Isti broj pitanja kognitivnog područja u obje čitanke se nalazi iza teksta E₅ (Ela Peroci, *Majčin dar*). Analiza pitanja afektivnog područja ukazuje da tekst F₅ (Narodna priča, *Ko je na svijetu najjači*) u čitanci V_b ima najviše pitanja ovog nivoa (6). U drugoj čitanci (V_a) za ovo područje pronađen je tekst E₅ (Ela Peroci, *Majčin dar*) koji ima 4, dok u čitanci V_b iza spomenutog teksta nema nikako pitanja ove domene. Nakon tekstova B₅ (Skender Kulenović, *Cesta*) i D₅ (Branko Ćopić, *Izokrenuta priča*) nema pitanja ovog područja u analiziranim čitankama. Podjednak broj pitanja afektivno područje ima

nakon teksta H₅ (Ešref Berbić, *Kako je otišlo ljeto*). Sa najvećim brojem pitanja iza teksta koji pripadaju psihomotoričkom području su tekstovi C₅ (Alija Dubočanin, *Šarko*) i D₅ (Branko Ćopić, *Izokrenuta priča*) koji imaju po 3 pitanja ove domene. Ujedno su to tekstovi kod kojih je ova domena zastupljena u obje čitanke. Međutim, nakon tekstova A₅ (Ivo Andrić, *Aska i vuk*), E₅ (Ela Peroci, *Majčin dar*), F₅ (Narodna priča, *Ko je na svijetu najjači*) i G₅ (Stevan Bulajić, *Sarka*) nema pitanja ovog područja. Poslije analize čitanke i tekstova za peti razred, te pitanja iza njih može se utvrditi da su najzastupljenija ona iz kognitivne domene što je ujednačeno i sa drugim analiziranim čitankama. Iako je porast pitanja druge dvije domene, on nije zapaženiji u odnosu na prethodno dobivene rezultate analize.

Utvrditi koje su razine kognitivne domene najzastupljenije s obzirom na postavljene ishode u pitanjima i zadacima u čitankama trećih, četvrtih i petih razreda je sljedeći defenirani istraživački zadatak. Podaci koji su obrađeni ovom analizom dati su u tabelarnom prikazu prema razredima i odabranim čitankama. Najprije će biti prikazani ukupni pokazatelji, a potom i pojedinačni za sve čitanke. U kognitivno područje pripadaju zapamtiti, razumjeti, primijeniti, analizirati, vrednovati i sintetizirati. Pored istaknutih glagola koji predstavljaju razine, postoje precizni glagoli usmjereni prema ovoj razini i koji su uzeti u obzir prilikom analize. Za prve dvije razine znanja kao i jednostavniju primjenu postupaka koji su naučeni napamet smatra se da one pripadaju mišljenju niže razine. S druge strane, složenija primjena znanja koja se odnosi na učenje na nov i neuvježban način te posljednje tri razine zahtijevaju kompleksnije intelaktualne funkcije i mišljenje višeg reda.

T6: Razine kognitivne domene u trećem razredu

RAZRED RAZINE	III _a	III _b	III _c	III _d	III _e	III _f	UKUPNO
ZAPAMTITI	105	81	92	84	135	120	617
RAZUMJETI	64	25	49	48	26	39	251
PRIMJENITI	7	3	5	-	1	4	20
ANALIZIRATI	11	1	7	3	-	-	22
VREDNOVATI	23	11	8	-	1	-	43
SINTEZIRATI	7	1	1	2	-	-	11

U proučavanim čitankama trećeg razreda za područje kognitivne domene pronađena su 964 pitanja. Od ukupnog broja pitanja najveći broj pripada razini *zapamtiti*, 617 pitanja. Ti zadaci su većinom bili usmjereni na pronalaženje odgovora u samom tekstu. Odgovaraju na pitanja Ko?, Šta?, Kako?, Gdje? i sl. Ovakva pitanja pripadaju činjeničnim

pitanjima (Soče, 2010) čiji se odgovori pronalaze direktno u tekstu. Na drugom mjestu razina kognitivne domene je razina *razumjeti* koja je ujedno i druga po broju pitanja (251) u provedenom istraživanju. Učenici s razumijevanjem trebaju pristupiti zadatku i povezati ga sa prethodno naučenim sadržajem. Sljedeće dvije razine (*primjena i analiza*) su gotovo podjednako zastupljene u ovim udžbenicima (20 i 22), dok razini *vrednovati* pripada nešto veći broj pitanja (43). Sintezom bi učenike trebalo potaknuti da izraze svoje stavove, prosude da li je nešto dobro ili loše, daju svoje kritičko mišljenje. Na zadnjem mjestu po broju pitanja (11) je razina *sintetizirati*. Iz *Tabele 6* može se uvidjeti da tri udžbenika nude pitanja za sve razine ovog područja Bloomove taksonomije. To su čitanke III_a, III_b i III_c. Za razliku od njih čitanka III_f uključuje pitanja samo prve tri razine kognitivne domene koje, a kako je unaprijed rečeno, pripadaju pitanjima nižeg reda. Razine *primjeniti* i *vrednovati* nisu pronađene u čitanci III_a, a pitanja *analize* i *sintheze* u čitanci III_c. Primjetan je nedostatak pitanja viših razina u metodičkom instrumentariju analiziranih čitanki. Takav pristup dovodi interpretaciju književnog teksta u nepovoljan položaj, jer su sva pitanja usmjerena isključivo na otkrivanje činjenica u pročitanoj tekstu. Naime, to se podudara i s rezultatima istraživanja koje je uradila Bakota (2022). U istraženim udžbenicima književnosti trećeg razreda (ukupno 6), od ukupno 3 845 pitanja na kognitivno područje otpada 1 677. Analizom je utvrdila da su nekognitivna činjenična pitanja dominantna vrsta zastupljenih pitanja u udžbenicima i da se razgovor o pročitanoj svodi na nizanje doslovnih podataka, na prepričavanje gdje izostaje lična reakcija učenika na pročitano.

T7: Razine kognitivne domene u četvrtom razredu

RAZRED	IV _a	IV _b	IV _c	UKUPNO
RAZINE				
ZAPAMTITI	54	70	34	158
RAZUMJETI	43	61	40	144
PRIMJENITI	5	2	7	14
ANALIZIRATI	13	9	6	28
VREDNOVATI	7	6	9	22
SINTEZIRATI	-	-	4	4

Zabilježena su 370 pitanja kognitivne domene u analiziranim trima čitankama za četvrti razred osnovne škole. Analizom je potvrđeno da najveći broj pitanja (302) pripada prvoj i drugoj razini ovog područja (*pamćenje i razumijevanje*). Naizgled se može tumačiti kako je gotovo podjednak broj pitanja prema razinama kognitivne domene u

sve tri razmatrane čitanke. Premda, na neki način iznimku čine dvije čitanke IV_a i IV_b koje ne nude pitanja *sinteze*, dok čitanke IV_c sadrži četiri pitanja spomenute razine. Sintezom se podstiče izražavanje ličnih stavova o nekoj ideji, prosuđivanje i iznošenje kritičkog mišljenja čime se postiže i viša razina procesa mišljenja. Podjednako važna razina kognitivne domene, a zastupljena u manjem broju je *evaluacija* koja zahtijeva od učenika kreiranje novih zadataka i stvaranja novih rješenja. Bakota (2022) je pored udžbenika književnosti za treći razred istraživala pitanja i zadatke i u onima za četvrti razred. Ustanovila je veću zastupljenost nekognitivnih pitanja kada su u pitanju ovi udžbenici. Nadalje, smatra da u udžbenicima književnosti prevladava reproduktivni oblik učenja koji od učenika ne zahtijeva veliku misaonu aktivnost i samostalno oblikovanje odgovora na postavljena pitanja (Bakota, 2022).

T8: Razine kognitivne domene u petom razredu

RAZRED RAZINE	V_a	V_b	UKUPNO
ZAPAMTITI	58	58	116
RAZUMJETI	28	14	42
PRIMJENITI	5	3	8
ANALIZIRATI	8	7	15
VREDNOVATI	2	1	3
SINTEZIRATI	1	1	2

Analizom čitanke za peti razred (dva) obuhvaćeno je 186 pitanja kognitivnog područja. Na prvu razinu *zapamtiti* otpada 116 pitanja, po 58 pitanja za svaki udžbenik. Druga razina, *razumjeti* je na strani V_a čitanke koja ima duplo više ove vrste pitanja u odnosu na V_b . Ostale razine ove domene u obje čitanke nemaju znatnih odstupanja po brojnosti pitanja. Najmanji broj pitanja pripada nivou *sinteze*, svega po jedno pitanje. Sintezom motivira učenika i na kreativnost pored gore navedenih tvrdnji. Zadaćima u udžbenicima koji (ne)potiču kreativnost u razrednoj nastavi bavila se Dubovicki (2012). Istraživanjem je utvrdila da se u udžbenicima književnosti nedovoljno potiče kreativnost. Poznata je povezanost kreativnosti s divergentnim mišljenjem, sposobnosti pronalaženja novog načina rješavanja problema i stvaranja nečeg novog i originalnog. Ta veza se može tražiti i u konvergentnim pitanjima kojih, a kako je pokazalo ovo istraživanje, nije bilo u značajnijem broju ni u čitankama za peti razred osnovne škole. Razine kognitivnog područja poredane su hijerarhijski prema težini, a kako pokazuju dobiveni rezultati, broj pitanja u analiziranim čitankama opada u skladu s tim. To znači, kako najveći broj pitanja u svim analiziranim čitankama (11) pripada kognitivnom području, prvom

razini koja se odnosi na prepoznavanje informacija ili na dosjećanje relativnog znanja iz dugotrajnog pamćenja (prema Krathwohl, 2002). Odmah iza spomenute razine slijedi razumijevanje koje podrazumijeva zapamćivanje i reprodukciju naučenog. Takva pitanja upućuju na usmjerenu nastavu. Za razliku od prve razine koja se odnosi na puko dosjećanje, u ovoj razini je kognitivni procesi usmjereni su na određivanje značenja nastavnih poruka, usmenih, pismenih i grafičkih. Analizom čitanki za sve odabrane razrede primjetilo se da u zadacima nedostaju aktivni, precizni glagoli. Na postavljeno pitanje o prethodno napisanom tekstu od učenika se uglavnom traži jedan odgovor, što upućuje na tradicionalni pristup. Zadaci koji zahtijevaju nove ideje, višestruka rješenja ili više različitih odgovora na postavljeno pitanje, u udžbenicima su rijetki. Takvi zadaci, odnosno oni koji potiču maštu, jedan su od preduvjeta za razvijanje kreativnog mišljenja. Zahtjevi koji se odnose na jednostavno raščlanjivanje, tumačenje, provjeravanje književnoteorijskih pojmova, od učenika ne očekuju uživljavanje u tekst i iskazivanje svog doživljaja. Poznata je činjenica da kritičko razmišljanje pridonosi višim razinama usvojenosti sadržaja, ujedno potiče učenike na davanje vlastitih primjera, na interpretaciju sadržaja vlastitim riječima, a ne samo na puku reprodukciju istog, u nastavi književnosti trebalo bi biti zastupljenija pitanja i zadaci većih razina kognitivnog područja. Pri tome ne treba zaboraviti i na pitanja i zadatke iz afektivnog i psihomotoričkog područja. Na osnovu dobivenih rezultata pokazalo se povećanje broja pitanja viših razina kognitivne domene u skladu s uzrastom učenika. Međutim, on nije u dovoljnoj mjeri zastupljen kada su u pitanju analizirane čitanke.

Sljedeći istraživački zadatak: *izdvojiti najreprezentativniju čitanku koja kvalitetom obuhvata više razine kognitivne, psihomotorne i afektivne domene iz analiziranog uzorka čitanki.* Po završetku urađene analize i prebrojavanje pitanja koja se odnose na zastupljenost tri područja ishoda i razina kognitivnog područja utvrđeno je da od 11 analiziranih čitanki niti jedna od njih u potpunosti ne potkrjepljuje pretpostavljene kriterije. Na osnovu prva dva postavljena istraživačka zadatka utvrđeni su određeni parametri koje bi trebala zadovoljavati čitanka koja se smatra reprezentativnom. To su da reprezentativna čitanka mora da posjeduje: *a) pitanja iz svih domena Bloomove taksonomije; b) veći broj pitanja viših razina kognitivne, psihomotorne i afektivne domene; c) pitanja iz kognitivne domene u većoj mjeri su usmjerena na analizu, evaluaciju i sintezu.* Navedeni kriteriji su napisani isključivo za ovo istraživanje i nikakako ne umanjuju kvalitetu metodičko-didaktičko ili grafičko oblikovanje udžbenika, budući da je riječ o prebrojavanju. Unaprijed je rečeno da na osnovu navedenih kriterija nije pronađena čitanka koja zadovoljava sve predviđene uvjete. Stoga je donesena odluka da se izuzmu svi navedeni kriteriji i da se u obzir uzme svaki ponaosob i na osnovu toga odabere reprezentativna čitanka. Prema navedenim kriterijima urađena su i dva istraživačka pitanja koja se odnose na više razine afektivnog i psihomotoričkog područja, a dobiveni

rezultati slijede u tekstu. No, prije toga potrebno je navesti razine domena Bloomove taksonomije počevši od one najniže do najviše. Tako za kognitivnu domenu su to razine: *zapamtiti, razumijeti, primijeniti, analizirati, sintetizirati i evaluirati*. Za afektivnu domenu su to: *prihvatanje, regiranje, usvajanje vrijednosti, organiziranje vrijednosti i vrednovanje*. S tim u vezi je lični i emotivni razvoj učenika (prema Krathwohl, 2002). Psihomotorička domena usmjerena je na: *imitacija, manipulacija, precizacija, artikulacija i naturalizacija*. Ona obuhvata veliki broj aktivnosti i širok raspon izražavanja (prema Dave, 1970).

Analizom čitanki za treći razred čija je polazna osnova usmjerena na pitanja kognitivne domene, može se uvidjeti da čitanka III_a nudi najviše pitanja ovog nivoa, njih 217. Preostale čitanke imaju manji broj pitanja ovog područja, te bi se spomenuta čitanka uslovno mogla uzeti kao reprezentativna čitanka trećeg razreda za kognitivnu domenu. Utvrđeno je da čitanka III_d ima nešto veći broj pitanja koja se odnose na više kognitivne procese (*analiza, evaluacija i sinteza*). Iako i u čitankama III_b i III_c postoji određen broj pitanja višeg nivoa ipak je on neznatan u odnosu na spomenutu čitanku. Prema tome, i na osnovu trećeg odabranog kriterija čitanka III_a se pokazala kao relevantna. Pitanja iz afektivnog područja zastupljena su iza književnih tekstova u četiri čitanke, dok u dvije nisu pronađena. Najviše pitanja ove domene nude čitanke III_a i III_b, po šest. Ipak, čitanka III_a nudi pitanja iza više različitih književnih tekstova i viših razina afektivnog područja, pa se za ovu domenu može uzeti kao referentna. Za razliku od afektivnog područja, psihomotoričko područje je više zastupljeno u čitankama trećeg razreda što je i prikazano u odgovoru na prvi istraživački zadatak. Ustanovljeno je da prilikom proučavanja grupe pitanja iz ove domene da su sva iz nižeg reda, odnosno da su zastupljene samo prve dvije razine (*imitacija i manipulacija*) u svim analiziranim čitankama za treći razred. U čitanci III_d pronađeno je devet pitanja iz ove domene. Ona su pronađena u metodičkom instrumentariju nakon sedam književnih tekstova, te uzevši u obzir samo ovu domenu, preporučuje se spomenuta čitanka.

Nadalje, analizom se uvidjelo da u čitanci III_d postoji znatan broj pitanja iza književnih tekstova, koji pored pitanja kognitivnog područja, sadrži i ona iz afektivnog i psihomotoričkog područja. Pitanja višeg nivoa, kao i pitanja kognitivne i psihomotoričke domene od velikog su značaja za razvoj mišljenja učenika. Ovim pitanjima se potiče kognitivno mišljenje. Budući da čitanka III_a nudi nešto veći broj pitanja više razine iz dvije od tri domene, preporučuje se kao reprezentativna čitanka za treći razred.

Na isti način urađena je i analiza za odabrane čitanke za četvrti razred. Kognitivna domena najzastupljenija je iza književnih tekstova u čitanci IV_c, dok se u čitanci IV_b zastupljenost pokazala znatno nižom. S obzirom na posljednji postavljeni kriterij koji se odnosi na više razine kognitivne domene pokazalo se da je u čitanci IV_c prisutan

veći broj takvih pitanja. Samim tim, kada su u pitanju ova dva kriterija onda se čitanka IV_c može smatrati validnom. U sve tri čitanke pronađena su pitanja koja su usmjerena na afektivno područje. Najviša razina afektivne domene kroz pitanja u metodičkom instrumentariju nije pronađena. Pitanje četvrte razine spomenutog područja pronađena su u sve tri čitanke, dok su treće u čitankama IV_a i IV_b . Iako je gotovo ujednačen broj pitanja u spomenutim čitankama, ipak se u čitanci IV_a pojavljuje više pitanja iz afektivnog područja od kojih je polovina u trećoj ili četvrtoj razini. Stoga se ona uzima kao referenta za ovo područje. Čitanka IV_b sadrži pitanja psihomotoričkog područja iza šest književnih tekstova, dok preostale dvije čitanke nude pitanja ove domene nakon dva književna teksta. Svakako, treba napomenuti kako su ova pitanja isključivo iz prve najniže razine psihomotornog područja. S obzirom na činjenicu da je brojnost pitanja ovog područja na strani čitanke IV_b onda se ona može nazvati reprezentativnom. Od postavljena tri uvjeta čitanka IV_a zadovoljava dva, te djelimično i treći pa se ona uzima kao najbolje rješenje za ovaj razred.

Čitanke i pripadajući književni tekstovi za peti razreda pokazali su postojanje pitanja iz sve tri domene. Time je prvi kriterij zadovoljen. Međutim, veći broj pitanja pronađen je u čitanci V_b kada su u pitanju spomenute domene. Peta razina afektivnog područja nije zabilježena kod ove dvije čitanke, a četvrta se nalazi samo u čitanci V_b . Treća razina ove domene našla se kod obje analizirane čitanke. Pitanja psihomotoričkog područja su iz dvije niže razine, što znači da je ovo područje potpuno zanemareno kada je u pitanju viši nivo. Nadalje, više razine kognitivne domene gotovo su identično rasporedne po broju pitanja u obje čitanke. Neznatno je vodeća pozicija čitanke V_a u odnosu na V_b . Na osnovu dobivenih pokazatelja, a uzimajući u obzir tri zadana kriterija, čitanka V_b nudi veći broj pitanja nakon književnih tekstova iz sve tri domene te se ona preporučuje kao reprezentativna čitanka za peti razred.

Zaključak

U provedenom istraživanju koje se odnosilo na zastupljenost vrsta pitanja i zadataka prema spomenutoj taksonomiji u čitankama trećih, četvrtih i petih razreda utvrdilo se da primat imaju ona iz područja kognitivne domene. Sporadična je pojava onih iz afektivnog i psihomotoričkog područja i uslovljena je samom prirodom teksta. Pitanja koja odgovaraju jednom od područja Bloomove taksonomije uglavnom pripadaju nižim razinama kognitivnog razvoja.

Razine kognitivne domene koje se najprisutnije u pitanjima i zadacima analiziranih čitanke odnose se na prve tri razine, dok su posljednje tri razine pojavljuju u dosta manjem broju.

Primjetan je rast pitanja višeg kognitivnog nivoa koji se podudara s uzrastom učenika, ali je on zanemariv. Nakon provedene analize nije pronađena niti jedna čitanka koja bi odgovorila predviđenim uvjetima i koja bi se svrstala u reprezentativnu. Iz analiziranih uzoraka čitanki izdvojene su one koje odgovaraju jednom ili dva zadana kriterija, te su iste smatrane kao referentne.

Motiviranje učenika na učenje te spremnost za otkrivanje novih spoznaja i ideja, samostalno istraživanje i razmišljanje samo su neke od dobrobiti po učenike kada im se postavi dobro pitanje. To treba imati na umu prilikom sastavljanja pitanja koji će se naći u čitankama za učenike, a posebno za one u razrednoj nastavi.

Literatura

- Alić, A., Mašala, A. (2011). *Čitanka za treći razred*, Svjetlost, Sarajevo.
- Bakota L. (2022). Vrste pitanja u udžbenicima književnosti za mlađu školsku dob, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici. Saznanje 3*, 93-109.
- Baranović, B., Doolan, K. i Jugović, I. (2010). Jesu li čitanke književnosti za osnovnoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj rodno osjetljive? *Sociologija i prostor, Vol. 48, No. 2*, 349-374
- Begagić, L., Brulić, E., Ibrahimović, N., Jurić, S., Tikveša, A., Rizvanbegović, A., Veličković, N. (2008). *Čitanka-udžbenik za peti razred „SVEZAME, OTVORI SE“*, Sezam, Sarajevo.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain*. New York: David McKay Co., Inc.
- Dave, R.H. (1970). *Developing and writing Behavioral Objectives*, AZ, Tucson, Educational Innovators Press.
- Dubovicki, S. (2012). Poticanje kreativnosti u udžbenicima razredne nastave. *Pedagoška istraživanja*, 9 (1/2), 205-219.
- Francišković, D. B. (2011). Čitanka i metodološko oblikovanje programskog sadržaja. *Методички видици*, 2 (2), 12-17.).
- Glazzard, J., Denby, N. i Price J. (2016). *Kako poučavati*. Educa, Zagreb.
- Grahovac-Pražić, V., & Vrsaljko, S. (2019). Slika poezije u čitankama. *Magistra Iadertina*, 14(2), 75-85.
- Grahovac-Pražić, V., & Vukelić, K. (2020). Poslovice u nižim razredima osnovne škole. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 15(1 (28)), 75-92.

- Hasić, Z., Ilić, J., Ešić, Š. (2007). *Čarolija malog svijeta*. Čitanka-udžbenik za četvrti razred, Bosanska riječ, Tuzla.
- Hubijar, Z. (2007). *Boja sreće*. Čitanka za četvrti razred, Bosanska riječ, Sarajevo.
- Hubijar, Z. (2011). *Žubor radosti* – čitanka za treći razred. Sarajevo: Dječija knjiga, Sarajevo: Bosanska riječ.
- Koludrović, M. (2009). Pitanja i zadaci u udžbenicima kao elementi poticanja divergentnog mišljenja. *Pedagojska istraživanja*, 6 (1-2), 179–189.
- Konceptija devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja. Okvirni nastavni plan i program za 1., 2. i 3. razred. Biblioteka Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, 2006.
- Kopic, S. (2011) . *Čitanka* – udžbenik za treći razred osnovne škole. Zenica: Vrijeme, Tuzla: Nam.
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory into practice*, 41(4), 212-218.
- Marušić, P. (2011). Vrijednovanje književnih tekstova u suvremenim osnovnoškolskim čitankama (teorijski okviri za vrijednovanje čitanki). U: A. Peko (ur.). *Dijete i jezik danas. Dijete i tekst (str. 71-86)*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
- Matijević, M., Topolovčan, T. i Rajić, V. (2013). *Učenička evaluacija udžbenika*. Napredak, 154. (3), 289–315.
- Mešanović, E. i Kasapović, E. (2019). Rodna osjetljivost u udžbenicima za razrednu nastavu. Zbornik radova *Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih. Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu*, 200–218.
- Nemeth-Jajić, J. (2007). *Udžbenici hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*, Redak, Split.
- Ništović, H., Ništović, I. (2014). *Čitanka za četvrti razred*, Dječija knjiga, Sarajevo.
- Ovčina, L. i Soče, S. (2022). Koje vrijednosti promoviraju prozni književni tekstovi u čitankama za razrednu nastavu? *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici. Saznanje* 3, 227–241
- Pavličević-Franić, D. i Aladrović Slovaček, K. (2011). Utjecaj načina poučavanja na motivaciju i stav učenika prema hrvatskome jeziku kao nastavnome predmetu. *Napredak*, 152 (2), 171–188.
- Peko, A. i sur. (2006). Suradničko učenje u mlađoj školskoj dobi. *Život i škola*, 52(15–16), 17–28.
- Soče, S. (2010). Istraživačko čitanje kao sredstvo motivacije za samostalno čitanje

u razrednoj nastavi. *Hrvatski*, 8 (1), 73–89.

- Soče, S., Ovčina, L. (2021). Neknjiževni tekstovi u čitankama za razrednu nastavu. *Zbornik radova 2. međunarodne naučno–stručne konferencije Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih, Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu*, 219–236.
- Šehabović, Š., Šehabović, J. (2008). *Čitanka-udžbenik za peti razred*, Vrijeme, Zenica, Nam, Tuzla.
- Šehabović, Š., Šehabović, J. (2011). *Moja čitanka-udžbenik za treći razred*, Vrijeme, Zenica, Nam, Tuzla.
- Verlašević, A. (2011). *Čitanka-udžbenik za treći razred*, Bosanska knjiga, Sarajevo.

Questions and tasks in reading texts for classroom teaching

In the last two decades, changes have occurred in the education system of Bosnia and Herzegovina which relate to revision of the curriculums, the introduction of new methods of learning and teaching and the transition to nine-year education. Certain aspects of knowledge acquisition have remained unchanged, which also applies to sources of knowledge. Among them is a textbook, which, regardless of the above changes, remains a significant factor in the teaching process and the starting point for the practical application of binding curriculums. In this research, reading books for the third, fourth and fifth grade of a nine-year elementary school were analyzed. The subject of analysis is the representation of questions and tasks in reading books according to Bloom's taxonomy, which will lead to the one that is the most representative.

Keywords: *new learning methods, textbooks, teaching processes, questions and assignments*

Adresa autorica:

Lejla Ovčina
Univerzitet u Bihaću
Pedagoški fakultet
Lejla.ovcina@unbi.ba
Merisa Rekić,
OŠ Todorovo, Velika Kladuša